ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ՝ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Տարեկան գին կանխիկ Ղրուշ 100 ։ Վեցամսեայ գին Ղրուշ 52 1/2 ։ Եռամսեայ գին 26 3/4 ։
Հինգ. ստորագրութեանց փանոցին մէկ օրինակ իրեն ձրի դիտի տրուի ։
Այս Լրագիրս ամեն շաբաթ օրերը կը հրատարակուի ։

Փօշթէն դուրս գացած Լրագիրներուն փօսթային ծախքը առնողին վրայ է ։
Իր շափին համար չուր մը հրատարակել ուզողը դիտի վճարէ տողին 40 փարայ ։
Նորատիպ գրոց ծանուցում մը ձրի է ։ Դուրսէն եկած նամակներուն փօսթային ծախքը ղրկողը դիտի վճարէ ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊՈԼԻՍ 22 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

Մէկ երկու ամիս մը կայ որ Մայրաքաղաքս գիւղերէն փայտ և ածուխ չի գալուն համար հասարակութիւնը նեղութիւն քաշելէն զատ՝ գինուորական ձմեռնային պիտոյից համար անպատ մը-նացած չէ ։ Այս բաները առաւելապէս նաւերով Սեւ ծովու և Մարմարայի ծովուն եզերքներէն կու գար . և ստուգուեցաւ որ՝ հասարակութեան քաշած նեղութեանը պատճառը այս բաներուն չգըտնուիլը չէ . քանզի անտառներուն ծառերը գետնի արմատներու պէս չէ որ այս տարի չեղած ըլլան . այլ նաւապետներէն է , որ ցորենի և արմտեաց անցած տարուան օգուտներէն պատճառաւ որոշեցին կրող նաւերուն փայտ ու ածուխ , նաւապետները ցորեն կրելը աւելի շահաւոր գտնելով փայտ և ածուխ կրելու հոգ չըրին ։ Ասոր առիթ քանի մը շաբաթ առաջ կառավարութեան կողմէն յատուկ հրամանագիրներ խրկուեցաւ այս պիտոյքներն եկած երկիրները . և անոր վրայ , և մանաւանդ՝ ածուխին գինը սուղցած ըլլալուն վրայ նաւերը շտապով ածուխ բերել . և ածուխը բաւ բաւականին առատացաւ ։ Բայց փայտը տակաւին այնքան առատութեամբ եկած չէ ։

Կառավարութեան խորհուրդը այս բանիս յատուկ մտածութեան արժանի բան մը սեպելով՝ ասոր վրայ խօսք եղած ատենը իմացուեցաւ որ , թէպէտ հրամանագիրները ամէն տեղ կարդացուեր են , բայց նաւապետները տակաւին իրենց շահուն նայելով ճամբան կը գտնեն եղեր ցորենի երթալու . և ասոր առաջը առնելու համար անանկ որոշեցին որ փայտ բերելու որոշուած նաւերուն մէջ կառավարութեան կողմէն մէկ մէկ ժանտարմա դրուի . որ այն նաւերուն թող չի տայ փայտէն զատ բեռ առնելու . այլ նաւուն մէջ փայտ բեռցնել տայ և Կոստանդնուպոլիս դառնայ . և աստանկ ըլլայ շարունակաբար մինչեւ որ փայտն ալ Մայրաքաղաքիս մէջ առատանայ ։ Եւ իրենց այս որոշումը բարեգութ Ինքնակալին առաջարկեցին , որպէս զի այն կողմէն ալ հաճութիւն առնելով որոշումնին վճիռ ըլլայ և 'ի գործ դրուի ։

Բարեգութ Ինքնակալը այս որոշմանս 'ի գործ դրուելուն կատարեալ հաճութիւն տուաւ . միայն բան մը աւելցընելով . որով կ'իմացուի թէ որքան խնամքն և գութ ունի առ հասարակ իրեն հպատակաց ամէն աստիճանի մարդոց վրայ ։ Որովհետեւ նաւապետները իրենց աւելի շահուն համար ցորենի կ'երթան , և աղքատ մարդիկ են , և մեծազօր տէրութեան հովանաւորութեանը տակը անոնք ալ ուրիշ աստիճանի մարդոց պէս հանգիստ ապրելու իրաւունք ունին . և նաւերուն մէջ ժանտարմա դրուելը նաւապետներուն միասուն պատճառ կրնայ ըլլալ . որովհետեւ ժանտարմաներն ալ այս պատճառաւ ուրիշ վաստակէ ետ պիտի մնան . և այն վաստակին տեղը լեցընելու համար նաւապետներէն կրնան բռնակ ուզել . սակայն առանց կառավարութեան պաշտօնեայ ըլլալուն համար՝ նաւապետներէն չառնեն նէ ուրիշ գործերով կրնան եւելոք վաստըկիլ , ուստի Ինքնակալը խորհրդարանին որոշմանը այս պայմանով հաւանութիւն տուաւ , որ նաւերուն մէջ դրուելու ժանտարմաներուն յատուկ հրաման տրուի , որ բնաւ մէկ կերպով մը նաւապետներուն ծանրութիւն չըլլան . միայն հաւատարմութեամբ իրենց գործը կատարեն . նաւերուն մէջ միայն փայտ բեռցնել Մայրաքաղաքս բերել տալու հոգ ընեն . իրենց աշխատանացը հատուցումը ուրիշ երեսէն կ'ըլլայ ։ Այս արքայական բարձր հրամանիս վրայ խորհրդականաց որոշումը վճռեցաւ և 'ի գործ դրուեցաւ ։

— Բարձրագոյն Դուռան փաշայն , որ անցածները Մարաշու կուսակալ անուանեցաւ , և եաքը մուշիրութեան բարձր աստիճանը առաւ , պէտք էր որ իրեն մէկ գործակալ (խաբու քեախեասի) մը ունենայ Մայրաքաղաքիս մէջ ։ Ասիկայ արժանաւոր ժաքա-չէախիայի Քէնան էֆէնտիին հետ առաջուց ծանօթութիւն ունենալով խնդրեց որ իրեն ալ գործակալ անիկայ ըլլայ . և բարձրագոյն դրան կողմանէ խնդիրը մեծազօր Ինքնակալին առաջարկուելով , Ինքնակալն ալ հաճեցաւ խնդիրը կատարելու . և բարձրահրաման հրովարտակու յիշեալ Քէնան էֆէնտին Մարաշու կուսակալին ժաքա-չէախիայի եղաւ ։

— Կայսերական պալատին գրագիրներէն Ապտիւլ Հալիմ էֆէնտին , որ երկրորդ կարգի առաջին աստիճանի պատիւը ունէր , արքայական բարձր հրամանաւ առաջին կարգի երկրորդ աստիճանի պատիւը առաւ ։

— Ցիսուն և երկու հոգի մահմէտական՝ Մէքքէ ուխտի երթալու համար Աիւէիշի նաւահանգիստէն Ճիտտէի նաւ մտնելով՝ Ճիտտէի մօտերը նաւերնին այէկոծութեան կը բռնուի , և կ'ընկըղմին ։ Միայն նաւուն նաւապետը և ութը նաւավար և ութն ալ ուխտաւոր ճամբորդներէն լողալով ցամաքը հասեր ազատեր են ։

— Անցեալ հինգշաբթի գիշեր վեհափառ Արքային իշխանուհի մը ծնաւ և անուանեցաւ Նազլիմէ սուլթան , իսկ երրորդ օրը մեռաւ և թաղուեցաւ սովորական հանդիսով Եէնի Ճամիի Թիւրպէն ։

— Սայտայի կուսակալին ժաքա-չէախիայի անուանեցաւ արժանաւոր Քէնան էֆէնտին ։

— Իչէ Պաղտատնիի կուսակալին ժաքա-չէախիայի անուանեցաւ արժանաւոր Նուրի պէկը ։

— Գոզըլիին ։ Անցածները մէկ մարդ մը Պալաթա բնակող չուխաճի Մնճիճի օղլու յորդի Մանուէլ աղային Տաղազան կ'երթայ . վաճառականաց ամբարներուն քովն եմ , շատ անգամ դուրս երթալ գալըս հարկ ըլլալով կ'ուզէի ինծի այս վերջաւորս յարմար ձեւը մը լաթ չինել , քանզի դանուած չուխաներուն պինտ աղէկը որն է նէ անկէց կ'ուզեմ որ հանես , հեռուն եաքը շատ առատաւոր պիտի ընեմ ըսելով . Մանուէլ աղայն ալ անկայ մէկ խաղըլը Թօփճիէի մը տեղ դնելով ներս կ'առնէ . որքան աղէկ չուխայ ունի նէ կը բանայ առաջը կը դնէ ։ Մարդը ասոնց մէջէն մէկ կտորի մը քիչ մը կը հաւնի , որուն կանգունը վաթսուն կամ եօթանասուն ղուռուշ արժողէք ունէր . բայց առնողին համար սա աղէկութիւնը ունէր աւելի որ իրեն միտքը դըրածին յարմար էր . որովհետեւ ամբողջ Թօփաֆիլն կտրուելով ծախուելով այն կտորն էր մնացած ։ Այս ինծի ձեւը կու տայ ըսաւ . բայց չի գիտեմ թէ կարել տալու բաներուս կ'օգտէ մի . եկէր հետս Պէրբէրին տանիմք ցըցընեմք ։ Չուխաճին հաճեցաւ , հետը գնաց ։ Մարդը այս չուխայէն ջէպէ մը , Թանթանօն մը և սաքօ մը կ'ուզէր . դերձակը չափեց չափըշըփեց , վերջապէս ըսաւ որ՝ այս հինգ արշուն վեց արշունց չուխայէն ուզածներդ ամէնն ալ չելլեր . կանգուն մը չուխայ ալ կ'ուզեմ ։ Ասոր այս կտոր չուխան դերձակին քովը թողլին , եկան չուխաճին Տաղազն որ այն գունով ուրիշ Թօփաֆէ կանգուն մըն ալ չուխայ կտրեն ։ Հոն չի գտնուելով՝ Մանուէլ աղայն եղբօրը Տաղազան գնաց փնտրելու , որ հոն մօտ էր ։ Մաղազայէն մէջ մնաց Թաճէպէրը , Գէորգ-էլ անուն , որ այն ալ քիչ մը եաքը առնելիք ժողվելու համար դուրս ելաւ , և Էյիւպէշէրը Թօրոսին մնաց ։ Այս ալ չուխաները նայելու վրայ էր , և գողը մէկալ չուխային մօտ՝ կտոր մը չուխա դրա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԿԱՐՃԱՌՕՏ ՊԱՏԿԵՐ

ՆԱԲՈԼԷՈՆ ՊՕՆԱՊԱՐԹԷԻՆ

ՎԱՐՈՒՑԸ

Շարունակութիւն * ։

Նաբոլէոն իր նախատեսութեամբը շատոնցմէ ասբանիս ըլլալիքը կասկածելով , Ռուսիայէն դառնալուն պէս նոր զօրք հանել հրամայեր էր բոլոր Գաղղիոյ մէջ ։ Ապրիլի 15 ին ութսուն հազար պատրաստ զօրքով անցաւ Մայինցա , անկէ ալ Էրֆուրդ ։ Անկէ դէպ 'ի Վէյսէնֆէլս երթալու վրայ էր , երբ յանկարծ յառաջապահ գունդը Ռուսաց ձիաւորներէն ծեծի բռնուած կը զարնէ զանոնք , ու կայսրը կը մտնէ քաղաքը ։ Սուհամ ալ Բօլէրնայի ճամբուն վրայէն Վ իդձէնդէյնին ձիաւորները փախցընելով , Նաբոլէոն կը մտնէ Լիւդցէն ։ Հոն կը գիմաւորէ Եւգինէոս փոխարքան քառասուն հազար Ռուսիոյ մընացորդ զօրքերովը ։

Եւրոպերին ձախ եզերքը Թշնամեաց բանակը ծածկեր էր . վաթսուն հազար Ռուս Վ իդձէնդէյնի սպարապետին տակը ու քառասունըհինգ հազար Բըրուսիացի Եորք և Պլիւշէր զօրապետներուն տակը անցան գետը ու Լիւդցէնի առջեւ յանկարծակի բանեցին Գաղղիացիքը , որոնցմէ կէս մը դէպ 'ի Լէյբցիգ ճամբայ ինկեր էին ։ Անոնք դեռ ետ չի դարձած , անպարտելին Նէյ միայն հինգ.նորընծայ զօրաց խմբերով անընդհատ իրեք ժամ Թշնամեաց դիմակալեց ։ Ու երբ ճամբայ ելած Գաղղիացիքը ետ դառնալով՝ կռնակէ զարկին դաշնակիցները , չի կըցան անոնք աս անակնկալ ու սաստիկ հարուածոյն դիմանալ , ու իրեք անգամ կատաղաբար Գայա գիւղը առնելէն ու ձգելէն ետեւ , ցիր ու ցան եղան , քըսանըհինգ հազար մեռած ձգելով դաշտին մէջ ։ Գաղղիացիք չի կըցան Թշնամեաց ետեւէն իյնալ՝ ձիաւոր գրեթէ չունենալնուն պատճառաւ ։

Աս պատերազմիս մէջ Նաբոլէոնին ցըցուցած անվախութեանը նմանը չի կայ . պատերազմին էն վըտանգաւոր տեղերը վազելով՝ զօրքը քաջալերելէն ու կարգի դնելէն չի դադրեցաւ ։

Ռուսիոյ և Բրուսիոյ Թագաւորները Տրէզտա քաշուելով՝ սուտ ձայն հանեցին թէ յաղթութիւնը իրենք վաստըկեր էին ։ Բայց Կրիւնդլէր զօրապետը փախուց զանոնք ու մտաւ քաղաքը ։ Ան ատենը Սաքսոնիայի Թագաւորը որ Տրէզտայէն Բրակա քաշուեր էր , ետ դարձաւ իր զօրքովը , որոնք Նաբոլէոնին նիզակակից տուաւ՝ 'ի նշան իր հաւատարմութեանը ։ Այսպէս Գաղղիացւոց զօրքերուն թիւը հարիւր յիսուն հազարի հասաւ . տասն հազար մը աւելի էր Թշնամեացը ։ Նաբոլէոն Տրէզտայէն Վ իչէնցայի դաշտը խրկել ու զէց Աղեքսանդրի հաշտութիւն առաջարկելու . Աղեքսանդր չընդունեցաւ ։ Դաշնակից Թշնամիներուն բանակը Վուրշէնի ու Պաուցէնի չորս կողմը կը շուէր ։

Նաբոլէոն ախոյեցաւ նորէն պատերազմի քալելու ։ Մայիսի 20 ին Սբրէա գետը անցան Գաղղիացիք , ու հետզհետէ երկու օր զարնուելով՝ առին Պաուցէնը և Պլիւշէրն ու Գորբլէ մը Թօլլին փախուցին , տասնըութ հազար մեռեալ ու վիրաւոր ձըգած . տասնուերկու հազար ալ իրենցմէ ինկեր էին ։

Կայսրը անձամբ դաշնակից իշխանացը ետեւէն կ'իյնայ ինչուան Կօրլից ։ Ճամբան ռումբ մը իրեն մօտ մեծ մարէշալ Տիւրոքը կը զարնէ կը մեռցընէ , որուն վրայ անմխիթար յաւով լացաւ Նաբոլէոն . Տիւրոք իր էն հին ու սիրելի նիզակակիցներէն մէկն էր ։

Սակայն դաշնակիցք Նաբոլէոնէն զինադադարում մը կը խնդրեն ու կ'առնուն Բլէսվից (յունվար 3 . 1813) ։ Աւստրիան Գաղղիոյ և դաշնակցեալ տէրութեանց մէջ միջնորդ հաշտութեան կը դրուի ։ Նաբոլէոն Տրէզտա դարձեր էր . հոն կը հանէ Մեդերնիխ իշխանը , և իբրեւ պայման Աւստրիոյ միջնորդութեանը՝ խաղիրայ , Լիւրիէի , Լէհաստանի մէյմէկ մասերը կը պահանջէ և Սպանիայի ու Հոլանտայի ազատ ինքնիշխանութիւնը ։ Աւստրիան ծածուկ Ռուսաց և Բրուսիոյ՝ հետ դաշինք դրած , իրեք ինքնակալները Բրակայի մէջ իրենց պահանջմունքներուն պատասխանը կ'ըսպասէին ։ Նաբոլէոն չէր կրնար ասանց հաւանութիւն տալ ։ Ասոր զինադադարութեան ուրիշ բան չեղաւ բայց եթէ խաբէբայ միջոց մը Աւստրիոյ կողմանէ՝ ատեն վաստըկելու ու պատրաստութիւն տեսնելու համար . և իրօք որոշեալ ժամանակը լմննալուն պէս , Աւստրիան պատերազմ յայտնեց Գաղղիոյ դէմ , չորս դաշնակցաց միանալով (օգոստոս 15) ։

Նաբոլէոնին բոլոր ունեցած զօրքն էր իրեք հարիւր հազար , դուրս ձգած Իտալիոյ , Սպանիայի ու Հոլանտայի մէջ ունեցած պահպանակ գունդերը ։ Իսկ դաշնակցացն էր հինգ հարիւր հազար , Շվարցէնպէրկի , Պլիւշէր , Գորբլէ ու Պէրնատոդ զօրապետներուն ձեռքը ։ Պատերազմի համար որոշած ժամանակէն վեց օր առաջ Պլիւշէր Լիէյնիցի մէջ Նէյը յանկարծակի կը բռնէ ու բռնած տեղերը ձեռքէն առնելով՝ ետ կը հրէ ։ Նաբոլէոն Տրէզտայէն աս լուրը առնելով , տասն օր եաքը վրայ կը հասնի ու կ'առնէ Պլիւշէրը բոլոր յափշտակած տեղերը թողլով ինչուան Ճաւէր քաշուելու (24 օգոստոս) ։

Նաբոլէոն անկէ արագութեամբ ետ կը դառնայ դէպ 'ի Տրէզտա , որն որ Թշնամեաց դէմ դնելու համար ամրացուցեր էր ։ Շվարցէնպէրկ երկու

* Տե՛ս թիւ 58 = 59 = 60 = 62 = 63 = 65 = 66 = 70 = 72 ։

նելով նայէ սա կ'ըլլայ մի ըսելով խաբեբային ձեռքը տուաւ ։ Այն միջոցին ծաղկած քանի մը հոգի եկան չուխայ նայելու · և Թօտօրին անոնց հետը զբաղած ըլլէն պայծի մարդը չուխան ձեռքը, ոտքն Թէ կը գործը ըմբռնուցեր է, արձակ համարձակ դուրս ելաւ · տանն մը այն կողմերէն չանցնելու զխուսափողութեամբ առաւ քալեց ։

Անուէլ առջին պարապ տեղը խել մը աչխատեցէն ետքը չի գտնուեցաւ ըսելու յանձնառու ըլլալով ծաղկած կը գտանայ, մարդը հոն չի գտներ · Թօտօրին կը հարցնէ, այն ալ չի գիտեր · որովհետեւ դուրս ելլելը տեսած չէր · Գաբրիէլը այն ատենը եկած կ'ըլլայ, անոր կ'ըսէ որ գնա սա մարդը դերձակին խանութը նայէ հո՞ն է մի · ո՞ւր է նէ գտի՛ր քեզ տեսնեմ ։ Գաբրիէլը կ'իմանայ դերձակէն որ յիրաւի հոն գացեր է · առաջին չուխայէն չի գտայ, անկէց կարեւ պիտի տամ ըսելով պզտիկ կտորը հոն ձգեր, մեծ կտորը առեր գացեր է · դերձակն ալ կը կարծէ որ ծաղկածն դարձած է ։ Ինչ և իցէ, Գաբրիէլը այն օրը և միւս օրը ետեւէն կ'իյնայ ։

Այս մարդը չուխան կ'առնէ Պէյօղլու Ճիւղէքօ անուն դերձակի մը կ'երթայ · մէկ էֆէնտիի մը քառասուն յիսուն կանգուն չուխա տեղաց մը գնել տուի, չուխաձին ինձի ... տեղ այս կտորս տուաւ, անկէց ինձի մէկ ... մը կարէ, մնացածն ալ քովդ Թող կենայ կը ծախես ըսելով ... կարողչէքն ալ 40 ղուռուշի կը կարէ · որովհետեւ միւս օրուան կ'ուզէր · և բանը կ'երթայ ։ Միւս օրը կուգայ, ...ը կը նայի · ես ձիու վրայ շատ կը նստիմ ասիկայ նեղ է իմ բանիս չի գար ըսելով դերձակին վրան ձգել կ'ուզէ · էփ աղէկ կըւիւ կ'ընեն · վերջապէս խաբեբային խելքը կտրելով որ այս ճամբան ալ պիտի չելլէ, մէկալ չուխան տուր, այս ...ը քեզի Թող մնայ կարողչէքին տեղը ըսելով հաճեցուցած ատենը Խաչիկեար Գաբրիէլն ալ դերձակին խանութէն ներս կը մտնէ ։ Չուխան հոն · մարդը հոն · ինչ կ'ընէ նէ ձեռքէն ազատելիք չունի · դերձակն ալ բանը իմանալով Գաբրիէլին օգնութիւն կ'ընէ · կը բռնեն մարդը ... կուտան · ..., և անկէց ... կը տանին ։

Անուէլ աղան ալ հոն կը կանչուի · որ խկոյն մարդը կը ճանչնայ · խաբեբայն ոպէս Թէ ամըչնալուն երեսը վար անկելով, մենք կ'ըսէ շատ ատենէ 'ի վեր ասոր հետ առուտուր կ'ընեմք · շատ անգամ բան առեր եմ · բայց հիմա կարծեմ սատկը կ'ուշացընեմ տէյի կասկածելով այս բանս ըրաւ ինձի որ սատկը կամ չուխան ետ առնէ · բայց պարապ և զուր տեղը իմ անունս աւրեց գլս աանկ տեղեր ձգեց · իմ ինչպէս մարդ ըլլալս որու կ'ուզէք նէ հարցուցեք կ'ըսէ ։ Բայց հարցաքննութեան ալ շատ բան պէտք չըլլար · հոն գտնուող դատաստանականներուն մէկը ասիկայ կը ճանչնայ ։

Այս մարդը անկէց վեց ամիս մը չափ առաջ Կոստանդնուպոլիս ... կողմերը՝ քանի մը դատաւորներու ... Մուհամմէտ Խամէթ էֆէնտիին տունը մտեր, և սպասաւորին՝ էֆէնտին այս ինչ տեղ քեզ կ'ուզէ ըսելով տղէն դուրս հետը մէկ տեղ հանելէն քիչ մը ետքը նորէն տուն դարձեր, էֆէնտին ...ներուն մէջը ... մը խանութ նստած է, աղայքը ուզեց որ լաթ կարել պիտի տայ ըսելով ներս կը մտնէ · այն տեղ որքան ... ծանրագին և Թեթեւագին ... կը գտնէ նէ կը վերցնէ · աղայքն ալ հոգուած կազ-

ուած հետը կ'առնէ մինչեւ ... կը տանի · դուք քիչ մը հոս նստեցէք ես հիմայ կուգամ ըսելով քարի մը վրայ կը նստեցընէ, կ'առնէ կը քալէ ։ Այն ատենը՝ խաբելով տղէն դուրս հանած սպասաւորը ասիկայ տեղ մը տեսնելով ճանչցեր, և բռնել տուեր էր · որ ...ին ատեանը դատաստան ըլլալով և յանցանքը ստուգուելով՝ վեց ամիս միջոցով ... տրուեր էր, և վեց ամիսը լմըննալով՝ ...էն նոր ելած էր, երբ որ այս չուխայի առուտուրին մտաւ նէ ։ Առաջին անգամի դատաստանը եղած ատենը գտնուող դատաստանականներէն այս անգամս ալ հոն մարդ գտնուելով՝ այս խաբեբայս ճանչցաւ որ այն վեց ամիս առաջ ... գացող և նոր ազատուող մարդն է · և յայտնեց ։ Անկէց ետքը ինչպէս մարդ ըլլալը ըսուելու կարօտութիւն չի մնայ, որովհետեւ ինքըն ալ ես այն չեմ ըսելու կարողութիւն չունեցաւ · ուստի կարուած ...ը և ելեյցած չուխայն ամբողջ չուխաձիին տրուեցաւ, և խաբեբայն ալ բանտը դրուեցաւ, որպէս զի արժանի եղած պատիժին վրայ մտածուի ։

— Թէ Նեղոս գետին, և Թէ ... ըսուած ջրանցքին վրայ երթեւեկութիւն ընող նաւերուն շուտով ճամբորդութիւնը վաճառականաց մեծ օգուտ ըլլալը Եգիպտոսի բարձրապատիւ փոխարքայն գիտնալով՝ Եւրոպայէն չորս հատ մանր շոգենաւ գնելու և բերել տալու միտք ունի ։ Ասոնց երկուքը 60 էն մինչեւ 80 ձիու ուժ պիտի ունենան և Նեղոսի վրայ պիտի բանին · և միւս երկուքը 20 էն մինչեւ 30 ձիու ուժ պիտի ունենան և ...ի վրայ պիտի բանին, օսմանեան մեծազօր տէրութեան դրօշակ բանալով ։ Եւ այս շոգենաւերուս վերակացութեանը համար՝ ... անուանով մէկ ընկերութիւն մըն ալ հաստատեց ։

— Եգիպտոսի բարձրապատիւ փոխարքային որդին Իպրահիմ փաշայն, որ օդափոխութեան համար Եւրոպայի կողմերը ճանապարհորդութիւն կ'ընէ, այս օրերս Նաբօլի կը գտնուի · և առաջին անգամի ճանապարհորդութեան ատենը Թօսքանայի Մէնա քաղաքին անուանի տաք ջուրերը գնացած ըլլալով, Իտալիայի օրագիրները կը կարծեն որ այս անգամ ալ հոն ճանապարհորդութիւն կ'ընէ ։

— Ռուսաց տէրութեան մայրաքաղաքի Թագաւորական ճեմարանը 3000 ռուպլի վարձք կը խոստանայ անոր, որ ... հիւանդութեան պատճառին և գործերուն և բժշկելու կերպին վրայ աղէկ ճառ մը շինէ և նոյն ճեմարանին ներկայացունէ ։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ ։ ...[1] ։ Օրքը այս սատկը առնելով սիրտերնին շահուեցաւ, և նոյնհետայն ճամբայ ելան ։ Բիչ ատենէն ուրիշ բանակ մըն ալ ելլելու վրայ է, որուն մարդիկը 15000 հետեւակ զօրքէն պակաս պիտի չըլլան · 3000 ձիաւոր և 30 հատ ալ Թնդանօթ պիտի ըլլայ հետերնին ։ Այս բանակիս գրուելու զօրքը ետեւէ ետեւ Թէհրան կուգան կոր · բայց Ադրպիճան գաւառէն գալու հետեւակ զօրքը ... հիւանդութեան պատճառաւը՝ որ այս տեղեկութիւնս տաող գիրը գրուած ատենը տակաւին հոն կը տիրեր, քիչ մը ծանր կուգան ։ Մինչեւ որ ամէնքը լման ժողվուին նէ՝ վեց շաբաթ մըն ալ կ'անցնի ։ (Գիրը գրուած է սեպտեմբեր 5 ին) ։ Շահին ժառանգ իշխանը որ Վէլի ... կ'ըսուի, այն ատենը ճամբայ կրնայ ելլել Մէշհէտ երթալու, և բոլոր զօրաց վրայ մեծ ընդհանրապետութեան պաշտօնը առնելու ։

[1] Տե՛ս Թիւ 72—37 ։

Շահը հրաման ըրաւ որ բազմաթիւ ամսոյ մէջ կառավարութեան դիւանները գոցուին, և գործակալները միայն մէկ հարկաւոր բան մը ըլլայ նէ արտաքոյ կարգի ժողվուին · անոր համար փոխարքայն ալ միայն երկու օրը անգամ մը Շահին քովը կ'երթայ ։ Բայց փոխարքային պալատը որ Այպասապատ է՝ ամէն առատ տէրութեան գործակալները անպակաս կ'երթան ։

Սեպտեմբեր 15 գրուած նամակ մը՝ հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ Պարսկաստանի վրայ ։

Սեպտեմբեր 6 էն 7 լուսնալու գիշերը՝ կէս գիշերէն մէկ ու կէս ժամու չափ ետքը գետնաշարժութեան սաստիկ ցնցում մը եղաւ Թէհրան, և 8 երկվայրկեանի չափ քշեց ։ Սաստկութիւնը անանկ էր՝ որ քնացող մարդոց շատը արթնցան · ... վրայ դրուած բաները ինկան · բայց մարդու վնաս չեղաւ ։ Բաշար Մուհամմէտ խանը, որ առաջ ... պաշտօնը կը վարէր, և ժամանակէ մը 'ի վեր առանց պաշտօնի էր, հիմայ նորէն նոյն պաշտօնը առաւ · որովհետեւ Մուհամմէտ Նասըր խանը զրկուեցաւ այս պաշտօնէս, և Քիրման քշուեցաւ ։

Աշաֆ Տէօվլէթ խանին մեծ տղան Մուհամմէտ Բուլի խանը որ Շահին արքունիքը ... էր, որ է Օսմանեան մեծազօր տէրութեան ... ըսուած պաշտօնին համեմատը, և Պարսից արքունեացը մէջ մեծ պաշտօն է, Թէպէտ կառավարութեանը կասկած տալու գործի մէջ չի գտնուեցաւ, բայց հիմակուան պարագաներուն նայելով, որ իր եղբայրը և ազգականը ապստամբած են և իբրեւ տէրութեան Թշնամի սեպուած են, խոհեմութիւն սեպեց որ պաշտօնէն հրաժարի, և Շահէն հրաման խնդրեց որ Մարաղա երթայ իրեն ազգակից ...հի խանին քովը · որ այս քաղաքիս կուսակալն է ։ Շահը հաճեցաւ · Մուհամմէտ Բուլի խանը սեպտեմբեր 8 ին իր պաշտօնը իր յաջորդին յանձնեց · և երեք օր ետքը ճամբայ ելաւ իրեն ընտրած բնակարանը երթալու ։

Վէզիր ... Միրզա Դալի խանը, որ Օսմանեան տէրութեան և Պարսից մէջ եղած վէճը լմընցընելու համար Էրզրում խրկուած էր, սեպտեմբեր 11 ին Թէհրան եկաւ · Շահը և փոխարքայն այս պատգամաւորս շատ սիրով և մեծարանօք ընդունեցին ։ Փոխարքայն ասիկայ իր պալատը առաւ, իբրեւ յատկապէս իրեն հիւր բռնելով · և շատ պատիւ ըրաւ ։ Եւրոպայի տէրութեանց դեսպաններէն և գործակալներէն մէկ քանին ալ հետը տեսութիւն ընելու գացին ։

Այս տարուան չէ'վվալ ամսոյ ... երկու տեսակ ուրախութիւն բերաւ 'ի Թէհրանցւոց և բոլոր պարսից ։ Մէկ մը որ իրենց կրօնքին մեծ օրը և տօներգարձն էր · և երկրորդ, որ այն օրերը Շահրուս կեցող բանակէն յաղթական սուրհանդակ գալով աղէկ լուրեր բերաւ ։ Թագաւորական զօրքը քանի մի տեղ ապստամբներուն հետ կռուեր, և աղէկ յաղթութիւններ ըրեր էին ։ Առաւելապէս վերջին պատերազմին վրայ Թշնամին յուսահատեր և պատերազմէն ձանձրացեր էր · և ըսուեր ալ է որ ապստամբները կամաց կամաց Խօրասան գաւառին դէպ 'ի ներսերը քաշուածի պէս են ։ Այն տեղացիք ամէնքն ալ պատեհաւոր տէր մարդիկ ըլլալով՝ պատե-

---

հարիւր հազար զօրքով քաղքին առջեւ եկեր բանակեր էր · բայց օր մը ամբողջ Փլէնաւին գնդին ըսդառելով, երկրորդ օրը քաղքին վրայ յարձակման նըշանը տուաւ ։ Քանի մը ժամ առաջ Նաբոլէօն մըտեր էր Տրեզտա ։ Անձրեւի պէս ռումբեր պարիսպը կ'սկըսին ծեծել ։ Յանկարծ Գաղղիացիք այլ և այլ դռներէ Թշնամեաց վրայ վազելով, աղէկ ջարդ մը կուտան ։ Գիշերը վրայ կը հասնի ։ Երկրորդ օրը Վիքդոր ու Մարմոն քառասուն հազար զօրօք օգնութեան կը հասնին Գաղղիացոց, որոնց Թիւը հարիւր հազարի ելած, քաջութեամբ կը վարնեն դաշնակիցները ։ Ռոքնեցի բարձրաւանդակին վրայ կը կենային անոնց Թագաւորները · կայսերական պահանորդաց ռումբերը կը ցրուեն զանոնք անկէց ։ Թշնամիք յաղթուած ետ կը քաշուին, տասն հազար գերի ու երսուն հազար մեռած ձգելով, որոնց Թիւն էր նաեւ Մորօ զաւանանը որ փախեր ու Թշնամեաց ապաւիներ էր ։

Դաշնակից իշխանները Թէբլից քաշուեցան ։ Վանտամ զօրավարը Ռուսները Բէօհմեն քշելով, դէպ 'ի Թէբլից կը քալէր ։ Նաբոլէօն լուր առաւ Բէօհմ Թէ Բլաւինոյ Կրոս-Պէրէնի մէջ Պէրնատոտն ու Մաքտոնալտ Պլիւշէրէն հալածուեր էին · ուստի Վանտամին ալ պատուէր խրկեց եւ քաշուեցաւ ։ Վանտամ չի [illegible]

իր գնդովը նետուեցաւ սրով ճամբայ բանալու ։ Բայց աղէկ ջարդ մը կերած, եօթն հազար մարդով Թըշնամեաց ձեռքն ինկաւ · միայն ութ հազար զօրք Քորպինան կըցաւ իր հետը փրկել ։

Նաբոլէօն հարիւր քսան հազար զօրօք Տրեզտայէն ելած, պարապ տեղը Պլիւշէրը Պէրնատոտին միանալէ արգիլել ջանաց ։ Մէյմըն ալ լսեց որ Պավերայի, Վիրդեմպերկի ու Պատի իշխանները դաշնակցաց կողմը անցեր էին ։ Թշնամիք անոնց երկիրը ոտքռած առաջ կը քալէին ։ Նաբոլէօն Գաղղիայ հետ հաղորդակցութիւնը չի կորսնցընելու համար, ձգեց Տրեզտան ու դէպ 'ի Լիփսիա քաշուեցաւ ։

Թշնամիք հասան Գաղղիացոց ետեւէն ։ Հոկտեմբերի 15 ին զարնուելով քանի մը անգամ Վաշաւը և ուրիշ գիւղեր առին տուին ։ Նաբոլէօն Մէրվէլտ Աւստրիացի զօրավարը գերի բռնած՝ հաշտութեան խնդրով Ֆրանչիսկոսին արձըկեր էր · Ցայը պարապ ելաւ ։ Երեք հարիւր հազար զօրք Գաղղիացոց միայն հարիւր երսուն հազարին դէմ չխնայ Լիփսիա կը քալէին ։ Տոլից ու Տեղէն գիւղերը կ'առնէ Հասիա - Համպուրկի իշխանը ։ Վիքդոր Բրասթէյտայի բարձրաւանդակը երեք անգամ Աւստրիացոց ձեռքէն առաւ · կայսր Թնդանօթներով այս [illegible]

կողմը անցան ։ Աս բանէս նէյ սաստիկ վնասուած, բայց իր սովորական արիութիւնը չի կորսնցընելով, միայն քառասուն հազար զօրք բոլոր օրը հարիւր յիսուն հազար Թշնամեաց դէմ կեցաւ ։ Թշնամիք Շէնֆելտ, Սգուեց և քանի մը գիւղեր ալ առին ։

Լէյբցիկի մէջ պաշար չէր մնացեր · ուստի Նաբոլէօն Մարմոնին վերջապահը հոն ձգած, զօրքերը կ'առնէ կ'անցնի Էլսդէրին կամրջէն ։ Թշնամիք բոլոր արուարձանները ձեռք անցուցած, քաղաքը կ'սկըսին զարնել ։ Պատի զօրաց գունդ մը որ Լիփսիոյն ասըր Պետրոսի դուռը կը պաշտպանէր, Թշնամեաց կողմը անցնելով բացաւ զան անոնց, որոնք ներս մտան ։ Գաղղիացիք աս որ տեսան, դէպ 'ի կամուրջը սկըսան վազել ։ Կամրջին պահապանը՝ որ հրաման ունէր Թշնամեաց վրայ հանելուն պէս զան այրելու, Գաղղիացոց դրոհը Թշնամեաց կարծելով, կրակը տուաւ ։ Ատանկով քսան հազար զօրք Նաբոլէոնէն բաժնուած, Թշնամիէն հալածուած գետը նետուեցան · կէս մը լըղալով ազատեցան, կէս մըն ալ խեղդըւեցան · աս վերջիններուն Թիւն էր Բոնիադովսքի Լէհ իշխանը, այն որ շատ քաջութիւններով մեծ նշանակ եղեր էր Նաբոլէօնին, մանաւանդ առաջիկայ պատերազմիս մէջ ։ Իսկ Սաքսոնիայ ծեր Թագաւորը [illegible]

[illegible]

քաշուեցաւ դէպ 'ի Էրֆուրդ, ուր երկու օր կանգ առաւ ։ Հոկտեմբերի 26 ին ճամբայ ելաւ դէպ 'ի Մայնցա · բայց Պավերայի զօրքերը Հանաւի անտառին մօտ ծեծի բռնուած, զանոնք ցրուեց ու մտաւ Ֆրանքֆորդ · անկէ Մայնցա անցաւ, ուր վեց օր կենալով շատ զօրք տարափոխիկ հիւանդութենէ մը կորսնցուց ։ Նոյեմբերի 9 ին Սէն - Քլու հասեր էր ։

Իսկ դաշնակից Թագաւորները Ֆրանքֆորդի մէջ ժողված, իրենց զօրավարներուն ձեռքով բոլոր Հըռենոսէն աս դին Գաղղիացոց երկիրները կը յափըշտակէին ։ Այլին Հանովերը, Վեսդֆալիան, որուն Թագաւորութիւնը աւրեցին, Հոլանտան, ուր որ Օրանժի ցեղին իշխանութիւնը հաստատեցին, Տըրեզտան ու Տանձիկը · որոնց մէջի Գաղղիական զօրքը խաբէական խոստմամբ անձնատուր ընել տալէն ետքը, Ռուսիա ու Աւստրիա քշեցին ։ Սոնիացին Զվիցցերին ու Տանիմարքան իրենց հետ դաշամբ միանալու Գաղղիոյ դէմ ։

Պիտի շարունակուի ։

Մ· ՅՈՎՀ· ՀԻՍԱՐԵԱՆ·

բաղմին երկրնալը բնաւ անոնց բանին չի գար․ ուստի շատ կը փափաքին որ Շահին զօրքերն ալ հոն գան․ որպէս զի երկիրը խաղաղի․ և ամէն մարդ ժամանակ ունենայ իր բանին գործին պարապելու։ Վերջին անգամի պատերազմը եղաւ Տէհ Մօլլա ըսուած գիւղին քովի դաշտը․ ապստամբներն էին հազար ձիաւոր, և զօրապետնին՝ Ճաֆէր Քուլի խանին եղբայրը Ռահիմ խանը։ Թագաւորական զօրաց զօրապետն էր Էմիր Մուհամմէտ Ալի խանը․ և պատերազմին տեղը Դէհրանին արեւելեան կողմն էր, տասն օրուան ճամբայ հեռու։ Ականատես մը այս պատերազմը սանկ կը պատմէ։

Թագաւորական զօրքին առաջին գունդը Տէհ Մօլլա գիւղին քովը բանակնին դրած էին։ Ապստամբները այս գիւղս խնջած ջուրը աղբիւրին քովէն դարձուցին․ ճամբան փոխեցին։ Էմիր զօրապետը ասիկայ լսելուն պէս՝ հինգ հարիւր հոգիէ բաղկացած խումբ մը զօրքով մէկ Թնդանօթ մը խրկեց, որ ջուրը նորէն առաջին ճամբան բերեն վազեցնեն։ Ասոնք սակայն ըլլալով ապստամբներուն դէմ կենալու կարող չեղան․ ուստի առանց կարգերնին աւրելու ետ դարձան, թէպէտ թշնամին ետեւնուն ինկած էր, և անոնք սաստիկ կը սըխմէր։ Այն ատենը կռիւը ընդհանուրի հետ եղաւ։ Յառաջապահ զօրաց հրամանատար Իպրահիմ խալիլ խանը անկէց հինգ ֆէրսէնկ (հինգ ժամու ճանապարհ) անդին բանակած էր Փօսթան ըսուած հովիտին մէջ․ և երբ Թնդանօթին ձայնը առաւ՝ շուտ մը պատերազմողներուն քովը գնաց։ Անոր գալը՝ խօրասանցիներուն աղէտքը եղաւ, որ տասն և հինգ մեռած մարդ և շատ մը ձի պատերազմին տեղը ձգելով, և բազմաթիւ վիրաւորներ հետերնին ունենալով ետ դառնալու և անկէց հեռանալու ստիպուեցան։ Թագաւորական զօրաց կողմէն ամէնը երկու հոգի վիրաւորուեցան․ վէրքերնին ալ թեթեւ է։ Աէրոիմ Իպրահիմ խանին ձին զարնուեցաւ մեռաւ իր տակը․ Շահը ասոր փոխարէն իր Թագաւորական ախոռէն մէկ ընտիր ձի մը շնորհեց անոր։

Միւս կողմէն Սալար խանին վիճակը անկէց աղէկ չէ․ և կ'ըսուի որ՝ Հերաթու կուսակալ Եար Մուհամմէտ խանը հրովարտակ առնելով որ, թէ որ ապստամբները իր երկիրը ընդունելու ըլլայ նէ՝ Շահին զօրքն ալ հոն պիտի մտնեն անոնց ետեւէն, պէտք եղած զգուշութիւնները ըրաւ զօրաւոր կերպով, որպէս զի այս վտանգս իր գլխէն հեռացընէ։ Պինտ առաջ Քալէշ Նուահ ըսուած երկիրը կոխեց․ որովհետեւ Նաղարէ—չէյնէբ ցեղը որ հոն կը բնակին, ձիաւոր զօրք տուեր էին Սալար խանին օգնութեան․ և անանկ կատարած մը ըրաւ, որ մնացածները առանց պայման մը առաջարկելու իրենք զիրենք անոր կամացը յանձնելով անձնատուր եղան։ Անկէց Մէյմանա ըսուած երկիրը գնաց, որ մէկ պզտիկ խանութիւն մըն է․ և հոն կը տիրէ Իւղպէք Լօքմէլ խանը․ որովհետեւ ասիկայ կը պաշտպանէր Հերաթու խանը իրեն վրայ մեծ ճանչնալ․ բայց այս պարագայներուս մէջ կ'երեւէր որ առաջին հաւատարմութենէն խախտած է։ Վերջապէս իրեն ձեռքին տակը գտնուողներուն ամէնուն ալ սաստիկ պատուէրով արգելք դրաւ․ չըլլայ որ ապստամբներուն օգնութիւն ընեն։ Ասով ապստամբներուն ծանր վտանգի մէջ լինալու ժամանակնին մօտ է։

Պէտի շարունակուի։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՃԵԶԱՅԻՐ։ Ֆռանսըզի վեհափառ Թագաւորին հրամանաւը՝ Ճէզայիրի կուսակալութեան երկիրը՝ Ֆիլիփվիլ և Քօնսդանդինա քաղաքներէն հաւասար հեռաւորութեամբ մէկ գիւղ մը պիտի հաստատուի, որուն բնակիչները երեսուն և վեց գերդաստան պիտի ըլլան, ամէնքն ալ Եւրոպայէն եկած․ և գիւղին անունը պիտի ըլլայ Քօնդէ։

ԱՆԳՂԻԱ։ Վաճառականաց սնանկութիւնը Ինկիլթէռայի ամէն մարդոց սիրտը վախու և տրտմութեան մէջ ձգած է։ Անցած տարի սով․ այս տարի օրէ վաստակով ապրողներուն համար բանելու բան չկայ․ ասկէց պատճառած խեղճութիւնը մէկդի ձգէ․ այն ապրուստի կարօտ խեղճերուն տեղ տեղ ոտք ելլելնին, բանելու բան ուզելնին, և այս պատճառով ելլելու խռովութիւնները առաջք առնելու բաներ չեն։ Ուստի սեղանաւորները և վաճառականները և նաւու տէր եղողները և ուրիշ մարդիկ՝ որ Լիվըրբուլի վաճառականութիւնը լինալով միաս կրելիքնին յայտնի գիտէին, մէկ խնդրանաց գիր մը գրեցին, և իրենց կողմէն յատուկ մարդով Լօրտ Ճօն Ռուսէլին խրկեցին․ որպէս զի բարեհաճի կառավարութեանը առաջարկելու, որ երկիրը և վաճառականութիւնը այս միասակար կացութենէս ազատելուն ճարը նայի։ Այս պատգամաւորները բերնով ալ պիտի պատմէին Լիվըրբուլի վաճառականութեան գէշ վիճակը․ որովհետեւ խիստ հարուստ տուները անգամ իրենց ձեռքը դիզուած ապրանքը չէին կրնար ծախել և ստակ ընել․ և այնքան վաճառականներուն պարտքերնին չի կրնալ վճարելը առուտուրի մէջ միաս կրելնին չէր, որովհետեւ անանկ միաս չեղաւ․ երկաթ ճամբաներուն ծախքերն ալ ասոնց միասուն պատճառ ըլլալու բան չէր․ այլ միասուն բուն պատճառը այն էր որ անցած տարի դուրսէն շատ ցորեն գնաց Ինկիլթէռա, և Ինկիլթէռայէն դուրս շատ ստակ ելաւ․ որով ստակը քիչցաւ։ Թէ որ ապրանքները ստակի փոխելու կերպը ըլլար նէ՝ այսքան սնանկութիւն չէր ըլլար Ինկիլթէռա․ այլ հիմա ստակ չըլլալուն համար առուտուրը կայնած է, և սնանկութիւնները ետեւէ ետեւ կը շատնան։

Պ․ Պրօուն և Պ․ Խռուսէլ այս պատգամաւորները Լօրտ Ճօն Ռուսէլին ներկայացուցին․ պատգամաւորները տասն հոգի էին։ Բարձրապատիւ նախարարը ասոնք մեծ սիրով ընդունեց․ և ըսաւ որ՝ վաճառականութեան գործը վերստին յաջողութեան աստիճան հասցնելու համար ինչ բան որ առաջարկէք նէ սիրով մտիկ կ'ընեմ։ Երկու մեծ պաշտօնատարներ ալ, որոց մէկն էր վաճառականութեան ատենին նախագահը Պ․ Լէպուչէր, հոն էին։ Պատգամաւորներուն մէկ քանին խօսելու սկըսելով ըսին որ՝ մենք բարձրապատիւ նախարարէն միայն առժամանակեայ օգնութիւն մը կ'ուզեմք։ Հիմայ ըսին՝ մեծ միաս չքաշելով ձեռքերնիս գտնուած ինչքերը ծախելը անհնար է․ դուրսէն ապսպրուած բաներն ալ չեմք կրնար առնել խրկել․ որովհետեւ այն ապրանքներուն համար առձեռն վճարելու անգամ ստակ չունիմք քովերնիս։ Եւ թէ որ ըսին կառավարութիւնը ազգային առուտուրին յաջողութեանը համար ձեռք չի բանէ նէ՝ առժամանակեայ կերպով մը մեզի ստակ տալով, վաճառականութիւնը փլչելէն զատ ձեռագործ արուեստներն ալ կը խափանին։

Լօրտ Ճօն Ռուսէլ պատասխան տուաւ․ վաճառականութեան և արուեստից վրայ այս վտանգը կառավարութիւնն ալ մտածեր է, և հիմայ ալ մտածածը այն է․ բայց առ այժմ այս բանիս վրայօք կառավարութեան կողմէն խօսք տալու կարող չեմ։ Պատգամաւորները ըսին․ այս բանս քանի մը օրէն ետքը նորէն կուգամք ձեզի կ'առաջարկեմք։ Ազնիւ Լօրտը պատասխանեց․ ես ալ յօժարութեամբ մտիկ կ'ընեմ․ բայց ձեզի հիմակուց յոյս մը չեմ կրնար տալ։ Պատգամաւորները տեղերնին գացին։ Երկու օրէն ետքը Ինկիլիզի կառավարութեան պանքան խօսք տուաւ Լիվըրբուլի վաճառականներուն ձեռք բռնելու, աղէկ երաշխաւոր առնելով․ և երաշխաւորին աղէկութիւնը և հաւատարմութիւնը քննելը յանձնեց նոյն պանքայի փաստաբանին։

Տեղ տեղ Ինկիլթէռայի մէջ ընկերութիւններ կ'ըլլայ, որ աղերսագիրներ կը գրեն և կ'ըստորագրեն և կառավարութենէն կը խնդրեն որ Թուղթէ ստակ հանէ․ և բոլոր Ինկիլթէռայի մէջ Թղթէ ստակ բանի առուտուրի մէջ։ Այս ալ կառավարութեան կողմանէն ձեռնտուութիւն ըսել է։ Ինկիլիզի կառավարութիւնը իրեն հիմակուան ունեցած մեծութիւնը պատերազմով և զէնքով վաստըկած չէ․ վաճառականութիւնով վաստըկած է․ և վաճառականութեամբ բոլոր աշխարհք ձեռք ունի․ ուստի հարկաւորապէս մեծ հոգ կ'ընէ կառավարութիւնը, որ վաճառականութիւնը չաւրուի․ և ասոր համար կը յուսացուի որ՝ վաճառականներուն այս սնանկանալը երկար ատեն չքշէր, և դուրսի վաճառականներուն ալ միաս չի տար։ Թէ որ առուտուրի մէջ միաս քաշած ըլլային Ինկիլիզի վաճառականները նէ, ձեռքերնին գտնուած ապրանքը պակաս գնով ծախելով, ասոր միասը յիրաւի ամէն տեղի վաճառականներուն կը դպչէր․ Բայց հիմայ սանկ չէ։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ։ Քօսդռօմա վիճակին Վօլկա գետը խառնուած տեղը շինուած Քօսդռօմա անուն պզտիկ քաղաքը մէկ ահաւոր հրդեհ մը եղաւ․ 500 տունէն աւելի մոխիր դարձան․ և 7000 հոգի առանց տան առանց բնակութեան Թափառական մնացին։

ՍՊԱՆԻԱ։ Մատրիտու հոկտեմբեր 14 հրատարակուած օրագիրները՝ Սպանիայի վեհափառ Թագուհւոյն ամուսին տօն Ֆռանչէսքօ տ'Ասիզ Թագաւորին Թագուհւոյն պալատը գալը կը պատմեն։

Ամսոյս 13 ին Վալէնցիայի դուքսը Թագուհւոյն կողմէն հաշտութեան խօսքերով Բառտոյի պալատը գնաց, որ տօն Ֆռանչէսքօ հոն կը բնակէր։ Հռոմայու քահանայապետին կողմէն Նուիրակութեան պաշտօնով Մատրիտ գտնուող Տ․ Գրունէլլի առաջկուց տօն Ֆռանչէսքօյին հետ առանձին խօսած և սիրտը կակուղցուցած ըլլալովը՝ տօն Ֆռանչէսքօ այս պատգամաւորիս աղէկ ընդունելութիւն ըրաւ․ և կէս օրէն ետքը ժամ երեքին վեց ձիով մէկ կառքի մը մէջ նստելով, Տ․ Գրունէլլի ալ քովը, Բառտոյէն ճամբայ ելաւ․ առջեւէն ալ երկու ձիաւոր երթալով․ կառավարութեան խորհրդարանի նախագահն ալ կառքին առջի կողմը նստած էր տօն Ֆռանչէսքօյին և Տ․ Գրունէլլիին դիմացը։ Կառքին քովէն ձիով կ'երթային ընդհանուր զօրապետ Պ․ Օռնքալ․ տեղւոյն հրամանատարը և քաղաքապետը․ կառքին ետեւէն ալ բօսդայի կառքի մէջ նստած կուգային տօն Ֆռանչէսքօյին երկու պալատականները։ Ասոնց ետեւէն ալ կուգային խումբ մը զօրք։ Հասարակութիւնը չի գիտնալով թէ Թագաւորը ժամ քանիին պալատը պիտի գայ, փողոցները շատ բազմութիւն չի կար։

Թագաւորին այն օրուան հագածը պարզապէս սեւ չուխայ էր։ Պալատին առաջը կառքէն վար ինջաւ նէ՝ պահապան զօրքը կարգաւ զէնքերնին ներկայացընելով բարեւելու կայնեցան։ Նախարարները և պալատական մեծ գործակալները հանդէսի հագուստով՝ գաւիթը կ'ըսպասէին․ և մինչեւ նիզակաւորներուն սրահը հետը ընկերացան։ Տ․ Գրունէլլի և Պ․ Նարվաէզ խորհրդականաց նախագահը առաջ գացած ըլլալով Թագուհւոյն իմացուցեր էին գալը․ այն ալ մինչեւ պալատին ներսի դրանը քով Թագաւորը դիմաւորեց։ Մեծայի դքսուհին ալ Թագուհւոյն հետն էր․ և երբ որ Թագաւորը այն դրանը քով հասաւ՝ ամէնքն ալ, յիշեալ դքսուհին անգամ հեռացան․ Թագուհին ու տօն Ֆռանչէսքօ մինակ մնացին․ ետքը Տ․ Գրունէլլին և Պ․ Նարվաէզը կանչեցին, և եղած հաշտութեանը վրայ անոնցմէ շնորհակալ եղան։ Անկէց ետքը տօն Ֆռանչէսքօ իրեն յատկացած բնակարանը գնաց։

Սանկով վերջացաւ այս երկու վեհափառ անձանց խռովութիւնը, որ շատ խօսքերու և շատ տեսակ գուշակութիւններու պատճառ տուած էր։

Թագուհւոյն մայրը Քրիստինէ Թագուհին ալ՝ այս հաշտութեանս յաջորդ օրը հոկտեմբեր 14, Մատրիտ մտաւ, միւս աղջիկը տեսնելու համար Ֆռանսա ըրած ճանապարհորդութենէն ետ դառնալով։

ԻՏԱԼԻԱ։ Լուքայի բնակիչները Թօսքանայի մեծ դքսին իշխանութեանը տակը անցնելնուն վրայ շատ մեծ ուրախութեան մէջ են․ բայց Լունիճիանա պզտիկ վիճակը, որ այս անգամի եղած փոփոխութիւններուն նայելով Թօսքանայէն պիտի զատուի և Մօտէնայի դքսութեան կցորդ պիտի ըլլայ, մեծ տրտմութեան մէջ է․ որովհետեւ հիմակուան իշխանուհին մեռնելէն ետքը Մօտէնայի դքսութիւնը Լուքայի հրաժարեալ դուքսին ձեռքը պիտի անցնի։ Մանաւանդ՝ այս չըլլայ ալ նէ՝ Թօսքանայի մեծ դքսին խոհեմ և հայրօրինակ կառավարութենէն զատուիլ չեն ուզեր։ Երբ որ այս վիճակիս բնակիչները իմացան որ Մօտէնայի իշխանութեան տակը պիտի անցնին, իրենց եպիսկոպոսին հետ մէկ տեղ քանի մը պատգամաւոր խրկեցին Թօսքանայի մեծ դքսին աղաչելու որ ազգային ազատութիւննին կորսնցընելու պատճառ չըլլայ, որ մինչեւ հիմա կը վայելէին անոր հովանաւորութեամբը։ Լիվօռնոյի բնակիչները Լունիճիանացւոց վրայ ցաւելով ասոնք ալ մէկ աղերսագիր մը գրեցին մեծ դքսին, անոնց համար բարեխօսութի ըլլին։ Այս աղերսագրիս մէջ 20,000 ստորագրութիւն կայ․ և վերջին հատուածը այս է․ “Մեր այս քաղաքիս (Լիվօռնոյի) բնակիչները ձեր արքայական բարձրութեանը կը նուիրեն իրենց գութը, և ինչ որ ունին նէ․ որպէս զի Լունիճիանա վիճակը Թօսքանայի իշխանութեան տակը մնայ․ և ձեզ պաշտպանելու համար միշտ իրենց արիւնը Թափելու պատրաստ եղածներնուն պէս իրենց ինչքն ալ տալու պատրաստ են, իրենց Լունիճիանացի եղբարցը ազատութեանը համար”։

ԹՕՍՔԱՆԱ։ Արքայապատիւ մեծ դուքսը, և դքսուհի ամուսինը, և զաւակնին Ֆռանց իշխանը հոկտեմբեր 14 ին մեծ հանդէսով Լուքա մտան։ Քաղաքին զինուորական և քաղաքական մեծերը և բոլոր ժողովուրդը անոնց դէմ ընդ առաջ ելան։ Մեծ դուքսը 12,000 ֆռանք (50,000 ղուռուշէն աւելի) ստակ ձգեց հոն, որ աղքատներուն բաժնեն․ և Մօնթէ տի Բիէթա ըսուած սնտուկին ալ, որ աղքատ մարդիկը ունեցածնին գրաւ (ռէհին) դնելով փոխ ստակ կ'առնեն, հրաման խրկեց որ 4 ֆռանք և անկէց պակաս պարքի համար ձգուած գրաւականները ամէնն ալ տէրերուն դարձընեն․ խոստանալով ստակը իր գանձէն վճա-

բերու։ Յայտնի էր որ՝ այնքան սաստիկ կարօտ ըլլալով փախ առնողը վճարելու անկարողութիւն կը քաշէ։ Մեծ դուքը Լուքայի տիկինը սաստիկ բարեգործութեամբ նշանաւոր ըլլալ։

ԶՈՒԻՑՑԵՐԻ։ Եօթն դաշնակից գաւառները պատերազմի պատրաստութեան վրայօք հրատարակութեան կը հարցնեն. և ամէն տեղ անբաւ բազմութիւն մարդիկ կը ժողվուին. և գրեթէ ամէնքն ալ միաձայն հաւանութեամբ յանձնառու կ'ըլլան երբ որ պէտք ըլլայ նէ՝ իրենց ազատութիւնը զէնքով պաշտպանելու։ Ուրի գաւառին Ալդօրֆ քաղաքը եղած ժողովքին մէջ 4000 քաղաքացի ժողվուեցան, ամէնքը նոյն խոստմունքը ըրին միաբան։ Զուկ գաւառի ժողովքին մէջ 3000 հոգի կար. որ նոյն խոստմունքը ընելէն ետքը հրապարակաւ ալ շնորհակալ եղան կառավարութեան, այս բանին վրայօք բռնած կերպին համար, որ դաշնակցաց պատիւը աղէկ պահեց։ Առ հասարակ ամէնուն բերնի խօսքը այս էր. մեռնիլը գերութեան մէջ ապրելէն աղէկ է։ Այս Զուկ գաւառին ժողովքը լճին քովը ժողվուած էր։ Գ. Հէս զօրապետը ըսաւ. «կառավարութիւնը թող ընէ ինչ որ գաւառին պատուոյն յարմար կը տեսնէ. ազատութեան և կրօնից իրաւունքը պաշտպանելու համար մենք մեռնելու պատրաստ ենք»։ Հոն գտնուողները ամէնն ալ իրենց հաւանութիւնը ցցընելու համար ձեռքերնին վեր վերցուցին. պօռացին ըսելով. «շատ աղէկ. մենք ալ այդպէս կ'ուզենք. աղէկը այդ է»։ Միայն երկու հոգի գտնուեցան ձեռքերնին վեր չի վերցնող։

Դաշնակից եօթն գաւառներուն ընդհանուր բանակապետ Գ. Սալիս Սօլիօ այս ժողովքիս մէջն էր։ Նոր դարձած ատենը՝ եզուիթներէն խումբ մը մարդիկ ասոր կառքին (ֆայթօնին) վրայ յարձակեցան. ամօթալի նախատական խօսքեր խօսելէն ալ ամօթ չի սեպելով՝ ասոր և ընկերներուն վրայ կրակ ալ ըրին։ Զօրապետին մարդիկը ասոնց դէմ դրին և անանկ կտրիճութեամբ կռուեցան, որ եզուիթներուն հարկ եղաւ փախչիլ. այս ալ ամէնը չի կրցան ընել. մէկ քանին բռնուեցան. որոնք ըրածներնուն հաշիւը պիտի տան։

Սէն Կալ գաւառը եզուիթներուն սիրտը շատ կոտրած և վհատեցուցած է։ Որովհետև եօթն դաշնակից գաւառներէն դուրս ըլլալով՝ եզուիթները երբեմն կուսակից բռնած էին իրենց. բայց ասոնք յայտարարութիւն մը հանեցին, որուն մէջ կը հրատարակեն թէ մենք չեզոք պիտի մնանք, և մարդ չի կրնար մեզ բռնադատել, որ մեր կրօնակից եղբարցը դէմ զէնք առնենք։ Աստուծոյ ապաւինեցէք. և Սէն Կալ գաւառին կողմէն բնաւ մի վախնաք։

— Մասնաւոր դաշնակցութիւնը քակելու համար հելվէտեան դաշնակցութեան ընդհանուր ժողովքին հանած վճռոյն վրայ՝ որ եօթն գաւառներուն դէմ պատերազմ բանալ վճռեցին, եզուիթներուն ձեռքը եղած գաւառներուն մէջ եղած հասարակութեանը մէկ մտքի վրայ չըլլալը օրինաւոր կերպով երեւան ելաւ։ Աղերսագիրներ գրեցին կառավարութեան, թէ սօնտէրպունտի գաւառներուն դէմ պատերազմ չեն ուզեր. և սկսան ձեռքէ ձեռք պտըտցընել, որ ուզողը ստորագրէ։ Վօտ գաւառին մէջ ժողվուած ստորագրութիւններուն համրանքը ասոնք են։

Սէնդ Քռօա շրջանակէն 5 կամ 600։ Իվէրտօն քաղաքէն 300։ Լիւդրիէն 200։ Լօզաննայի վիճակէն մինչեւ հոկտեմբեր սկիզբները 1200 էն աւելի։ Էշալէնս և Քօսօնէյ և ուրիշ վիճակներէն ժողովուած ստորագրութիւններն ալ շատ են. և կ'ըսուի որ՝ ամէնուն մէկէն համրանքը 8000 ը կ'անցնի։ Եզուիթներուն կարծուած տեղերուն բնակիչներէն ալ շատերը կան որ այս բանիս ստորագրութիւննին կուտան։ Վէվէյ վիճակը մէկ քաղաքի մը համար կը կարծուէր թէ անկէց մարդ չի գտնուիր ստորագրելու. ուստի թուղթը հոն չի խրկուեցաւ։ Բնակիչները իմացան որ ասանկ թուղթ մը կը պտըտի եղեր. ուզեցին. բերել տուին. կարդացին, հրատարակեցին. և քիչ ատենի մէջ ստորագրութեամբ լեցուեցաւ։ Կառավարութիւնը հրատարակեց որ այն թուղթը իր կողմէն և իր կամօքը չէ. որպէս զի սխալ կարծիքով ստորագրողներ կան նէ ստորագրութիւննին ետ առնեն. և ինքը անոր հակառակ ստորագրելու թուղթ մըն ալ հանեց կ'ըսեն։ Ասանկ թուղթ մը իրաւ կը պտըտի ստորագրութիւն ժողվելու. բայց աղէկ մը ստուգուած չէ կառավարութեան կողմէն ըլլալը. հասարակութիւնը այս թուղթը տեսնեն նէ՝ կառավարութեան հանած թուղթն է կ'ըսեն։

Պեռնա գաւառին Փիւրա վիճակին մէջ զօրաց քննութիւն եղաւ։ Տըլէմօն և Սէնըրժիէ տեղերը ժողվուած զօրքը՝ որ սօնտէրպունտին դէմ հանելու համար ժողուեր էին, կեցցէ սօնտէրպունտը կը պօռային։ Պալ գաւառին մէջ աղերսագիր մը կը պըտըտի բազմաթիւ ստորագրութեամբ, և տակաւին ստորագրուելու վրայ է։ Ստորագրողները կ'աղաչեն հելվէտեան դաշնակցութեան ընդհանուր ժողովքին անդամներուն, որ վճիռը գործադրելու համար ոյժ չըլլեն։ Կ'երեւի թէ այս պարագայներս մտիկ չընելով՝ եզուիթները պատերազմի ելլեն նէ՝ անխոհեմութեամբ մեծապէս սխալած կ'ըլլան։

ԱԶԳԱՅԻՆ

Կոստանդնուպօլսոյ մէջ Խորա կէօյիւ-ի օդալըր բռնած թաղը որքոյն Յովհաննու ոսկեբերանի անուամբ կառուցեալ եկեղեցին հին և նեղ և անձեւ բան մը ըլլալով՝ մեծազօր տէրութեան շնորհած հրովարտակին հրամանին համեմատ նորոգեցաւ, և Չերքէզեան Ճարտարապետ Մինաս աղային վերակացութեամբը գեղեցիկ մէկ եկեղեցի մը եղաւ լմնցաւ. և այս կիրակի (Նոյեմբեր 16) նոյն եկեղեցւոյն օծման հանդէսը կատարեց Վեհափառ Սրբազան Պատրիարք Հայրը։ Շատ երեւելի անձինք ալ հոն գտնուելով. և այսպէս նոյն եկեղեցւոյ մուրթէվէլլի աղնուազարմ Արզուման աղային փափաքն ալ կատարեցաւ, որ ամենայն ոգւով կը ջանար եկեղեցւոյս նորոգութեանը, և սկիզբէն մինչեւ վերջն ալ անխոնջ աշխատեցաւ։ Նոյն թաղի բնակչաց ալ շատ մխիթարութիւն եղաւ այս եկեղեցւոյ նորոգութիւնը. մանաւանդ՝ բոլոր Մայրաքաղաքիս և շրջակայներուն բնակիչներուն ալ. որովհետեւ Խորա կէօյիւ-ի եկեղեցին հռչակաւոր ուխտատեղի մըն է, որ ամէն հինգշաբթի ամէն կողմէն ուխտաւորաց շատ բազմութիւն կ'ըլլայ. և հասարակօրէն պզտիկ Երմաշ կ'ըսեն, որքոյն Յովհաննու ոսկեբերանի բարեխօսութեամբը՝ (որուն մասունքը հոն կը պահուի և հինգշաբթի օրերը կը հանուի և բարեպաշտից առաջը կը դրուի), շատ հիւանդներու բժշկութիւններ ըլլալուն համար։

—Երլըլը Երքոփեան պաշտօնական լրագիրը կը գրէ թէ Մեծապատիւ Ստեփան Բէյի Էֆէնտին որ երկար ժամանակէ 'ի վեր Եգիպտոսի կառավարութեան ծառայութեանը մէջ կը գտնուի, շատ առիթներու մէջ երեւելի հանդիսացաւ իւր բնական ուշիմութեամբը, խոհեմ կենցաղավարութեամբը և գիտնականութեամբը. վասնորոյ Մէհէմմէտ Ալի փաշան պատուեց զինքը, յանձնելով անոր քանի մը տարիէ 'ի վեր Փարիզի եգիպտական դպրոցին վերատեսչութիւնը. ուր տեղ Եգիպտոսի իշխանազուն անձանց և պաշտօնատարաց զաւկներէն 'ի զատ, Նորին Բարձրութեան որդիքն ալ իրենց ուսմունքը կը կատարելագործեն։ Մեծաշուք Ստեփան Բէյի Էֆէնտին՝ իւր այս երեւելի պաշտօնին մէջ այնչափ արժանաւորութեամբ վարուեցաւ, որ իւր տէրոջը երախտագիտութեանը վրայ նոր իրաւունքներ ստացաւ։ Ուստի Բարձրապատիւ Փոխարքայն, որ քաջ կը ճանաչէ իւրաքանչիւր անձին արժանիքը, և լիովին կը վարձատրէ զայն, հաճեցաւ մարդասիրաբար Պէյութեան աստիճան շնորհելու յիշեալ իւր հաւատարիմ պաշտօնատարին։ Ուստի այս առթիւ կը փութամք բոլոր հայկազուն հասարակութեան մտերիմ ուրախակցութիւնը հրապարակաւ յայտնելու վսեմափայլ Ստեփան Բէյի պէյին, բարեմաղթելով անոր ամէն կերպ երջանկութիւն և երկար կեանք 'ի ցնծութիւն և 'ի պատիւ ընդհանուր ազգիս։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Աստղաբաշխական։ Հոկտեմբեր ամսոյ սկիզբները Փարիզու աստղաբաշխական դիտարանէն տեսեր են որ՝ արեւուն վրայ սովորականէն աւելի արտաքոյ կարգի բիծեր կ'երեւին անանկ մեծ, որ մուխով սեւցած կամ ուրիշ կերպ ներկած ապակիով ալ կ'երեւին։ Այս բիծերս հոկտեմբեր 4 ին առաւօտէն մինչեւ իրիկուն, և հոկտեմբեր 5 ին առաւօտանց շատ աղէկ կը տեսնուէին։ Երկու կարգ էն բիծերը. մէկը արեւուն մէջ տեղը մէկ գծի վրայ երեք բիծ կը ձեւացընէն բոլորաձեւ, հայկ համաստեղութեան վահանին վրայի երեք աստղերուն պէս. և այս գիծս արեւուն տրամագծին 1/5 մասին չափ տեղ բռնած է։ Մէկալ բիծերը քիչ մը դէպ 'ի ձախն են արեւուն արեւմտեան եզերացը մօտենալով։

Արեւուն բիծերուն ասանկ ատեն ատեն շատնալը քիչնալը, և տեղերնին փոխելը մեզի մէկ կարծիք մը կը բերէ, որ ասանկ բաներու մեզմէ աւելի տեղեկութիւն ունեցողներուն քննութեանը կը յանձնեմք։ Կ'ըսեմք թէ, կարելի է որ արեւուն վրայ երեւցած ամէն սեւագոյն բաները՝ որոնց անունը աստղաբաշխները բիծ դրեր են, իրօք արեւուն մարմնին վրայ չըլլան։ Յայտնի է որ աստղերը թէ՛ ինքնալոյս ըլլան և թէ՛ լոյսը ուրիշ աստղէ կամ արեւէ առնեն, գիմահար մարմին են. մէկ լուսաւոր մարմնի մը առաջ գան նէ՝ անոր լոյսը կը բռնեն։ Լուսինը ասոր օրինակ մըն է. որ արեւուն առաջը գալով արեւուն լոյսը կը բռնէ. և թէ որ չի գիտնամք թէ լուսինն է այն՝ կրնամք կարծել թէ արեւուն մարմնոյն վրայ գոյացած բիծ մըն է։ Ասանկ չի կարծուելու պատճառը մէկ մը այն է որ լուսինէն ըլլալը գիտեմք, և մէկ մըն ալ՝ որ երկար ատեն չի մնար կ'անցնի։ Ասանկ լոկէն անանկ կարծիք ըրողներ ալ եղած են որ՝ վիշապ մը արեւուն ետեւէն ինկած ըլլալով արեւը կլլել կ'ուզէ. և խաւարածին չափ տեղը՝ վիշապին բերանը մտած կը կարծեն. ըսել է որ՝ սեւութիւնը անմիջապէս արեւուն մարմնին վրայ եկած կը բռնեն։ Արդեօք չի՞ կրնար մի ըլլալ, որ արեւուն խիստ մօտէն շրջան ընող աստղեր գտնուին, որ արեւուն առաջը գալով լուսաւոր կողմերնին դէպ 'ի արեւը դարձած ըլլալով բիծի պէս տեսնուին. ինչպէս որ փայլածուն ալ արեւուն առջեւէն անցած ատենը կը տեսնուի։ Իւր երկար ատեն արեւուն վրայ երեւելուն պատճառն ալ այն կ'ըլլայ՝ որ խիստ մօտ են արեւուն, և մեզնէ խիստ հեռու. ուստի շարժումնին մեզի այնքան շուտ չերեւիր։ Ըսել չեմ ուզեր որ արեւուն բիծերը ամէնն ալ ասանկ են, և արեւուն վրայ ամենեւին բիծ չի կայ. այլ թէ կարելի է որ բիծ ըսուածներուն ամէնն ալ բիծ չըլլան. անոնցմէ մէկ քանին, մանաւանդ այս անգամ արեւուն տրամագծին վրայ երեւցածները աստղ եղած ըլլան։

— Աշխարհագրական։ Գաղղիայի մէկ ճանապարհորդ մը Գ. Քասդէլնօ, որ մօտերս Ամերիկայի հարաւային կողմերը կը պըտըտէր, Փարիզ դարձաւ։ Ասոր տեսած պտտուտ բաներէն մէկը այս է որ, Ամազօն գետին քովը, որ բոլոր աշխարհքի մէջ գտնուած գետերուն ամէնէն մեծն է, [illegible] անունով մէկ վայրենի ազգ մը կայ եղեր։ Ասոնք անտառներուն մէջը կը բնակին. և [illegible] ըսուած մեծ և կարմրագոյն թռչունին թեւերը հանդերձի տեղ գործ կ'ածեն. այն ալ հիւսելով և բանելով չէ. ինչպէս որ է նէ՝ անանկ իրենց մերկութիւնը ծածկելով։ Ասոնք թէպէտ վայրենի են, բայց ուրիշ վայրենիներու պէս մարդու միս ուտել չեն գիտեր. բարքերնին ալ հեզ և հանդարտ է։ Գերագոյն աստուած մը կը ճանչնան, և անոր պաշտօն ալ կը մատուցանեն. բայց կ'ըսեն որ բնակութիւնը արեւուն ետեւն է, և բանը գործը՝ արեւուն անպակաս շրջան ընել տալն է։ Զաւակնին շատ կը սիրեն։ Կարգելու աղջիկ ունենան նէ՝ կարգելէն մէկ քանի մը ամիս առաջ անտառին մէջ առանձին տեղ մը կը տանին, մօրմէն զատ մարդ չի կրնար քովը երթալ. այն ալ կ'երթայ ամուսնական պարտաւորութիւնները կը սորվեցընէ։ Մէկ կին մը տղայ ծնանելու ըլլայ նէ՝ անոր այրը անկողինը կը մտնէ իբրեւ հիւանդ. կինը այն վիճակին մէջ իւր այրը մխիթարելու կը ջանայ։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

Ակռայի ամէն տեսակ ցաւերու դեղ մը այս օրերը հնարուեր է Եւրոպա, [illegible] որ ակռայի ցաւերը [illegible]։ Այս դեղը հիմա Մայրաքաղաքիս մէջ ալ [illegible] 12 [illegible] Գ. Օ[illegible] Օ[illegible]խարօֆին [illegible] (Գ[illegible]) [illegible]։ Այս դեղին [illegible] ալ այս դեղը գործածելուն կերպը սորվեցընող [illegible] մը առնել։

Վերջին Թիւ 73 Լրագրոյն։

Եջ.	Տող.	Սխալ.	Ուղիղ.
9	37	ունէրէք	ո՞ւնէրէք
9	48	որպիսութիւնը	ազնուութիւնը
10	8	մարդասիրութեան	մարդասիրութեա՞ն
11	34	ձեւը այդ է նէ՝	ձեւը առեղն է՝

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՔ ԼՐԱԳՐԻՍ

Յովհ. Պր. Տէր Կրպ. Չամուր։
Մկրտիչ Աղաթօն։

Ի Պղտիկ Նոր խան։

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՄԻՒՀԷՆՏԻՍԵԱՆ